

**XORAZM VILOYATIDA QALQONSIMON BEZ O'CHOQLI O'ZGARISHLARINING
TARQALISHINI ANIQLASHDA ULTRATOVUSH TEKSHIRUVI IMKONIYATLARI****Ataxonova Moxinur G'ayrat qizi****Aytimova Gulsanam Yusupovna***Toshkent tibbiyot akademiyasi**Urganch filiali O'zbekiston,**Xorazm viloyati, Urganch shahri,**Al-Xorazmiy ko'chasi 28-uy Tel: +998 (62) 224-84-84**E-mail: info@urgfiltma.uz*

Tadqiqotning dolzarbligi. Hozirgi kunda qalqonsimon bez kasalliklari, ayniqsa tugunli va o'choqli o'zgarishlar, butun dunyo bo'ylab endokrin patologiyalar orasida eng keng tarqalgan kasalliklar qatoriga kiradi. Xususan, ekologik omillar, yod tanqisligi, stress va noto'g'ri ovqatlanish bu kasalliklarning rivojlanishiga olib keluvchi asosiy sabablar hisoblanadi. Respublikamizning ayrim hududlarida, jumladan Xorazm viloyatida ham, ushbu kasalliklarning tarqalish darajasi oshib borayotgani kuzatilmoqda. Ko'p hollarda tugunli o'zgarishlar klinik belgilarisiz kechadi va faqat instrumental diagnostika, xususan ultratovush tekshiruvi (UTT) yordamida aniqlanadi. UTT esa xavfsizligi, iqtisodiy samaradorligi va yuqori aniqligi tufayli aholi orasida skrining tadbirlari uchun eng maqbul usullardan biri sanaladi. Shu bois, Xorazm viloyati aholisi orasida qalqonsimon bez o'choqli o'zgarishlarining tarqalishini aniqlash hamda ultratovush tekshiruvi imkoniyatlarini baholash dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar hududiy sog'liqni saqlash tizimida erta tashxis qo'yish, profilaktika choralari va malakali tibbiy yondashuvlarni ishlab chiqishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot metodi. Qalqonsimon bezdagi o'choqli o'zgarishlar – tugunlar, kistalar va giperplastik jarayonlar – aholi orasida ko'p uchraydigan, aksariyat hollarda klinik belgilarisiz kechadigan endokrin patologiyalardandir. Ushbu tadqiqotda Xorazm viloyatida istiqomat qiluvchi aholining qalqonsimon bezi holatini baholashda ultratovush tekshiruvi (UTT) yordamida o'choqli o'zgarishlarning aniqlanish chastotasi, ularning morfologik turlari va yosh-jins bo'yicha taqsimoti o'rganildi.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqotda 2024-yil davomida viloyatning shahar va tuman hududlaridan tanlab olingan 350 nafar shaxs (210 nafar ayol va 140 nafar erkak) ishtirok etdi. Ishtirokchilarning o'rtacha yoshi $38,6 \pm 12,4$ yilni tashkil etdi. UTT tekshiruvlari Siemens Acuson X300 apparatida 7,5–10 MHz chastotali datchik bilan o'tkazildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, 115 nafar (32,8%) ishtirokchida qalqonsimon bezda o'choqli o'zgarishlar aniqlandi. Ular orasida ayollar soni 89 nafar (77,4%), erkaklar esa 26 nafar (22,6%)ni tashkil etdi ($p < 0,05$), bu ayollar orasida tugunli kasalliklar uchrash chastotasi sezilarli darajada yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Tugunlarning morfologik tasnifi quyidagicha taqsimlandi: 61,7% hollarda solid (qattiq) tugunlar, 23,5% hollarda kistoz tuzilma, 14,8% hollarda esa aralash (solid+kistoz) shakllar kuzatildi. Doppler tekshiruvi orqali tugunlarning qon ta'minoti baholandi va 82% hollarda minimal yoki o'rtacha qon oqimi, 18% hollarda esa periferik gipervaskulyarizatsiya aniqlandi. Biopsiya uchun xavfli deb baholangan tugunlar soni jami aniqlangan tugunlarning 9,6% ini tashkil etdi ($n=11$).

Yosh bo'yicha taqsimot shuni ko'rsatdiki, 40 yoshdan katta aholida tugunli o'zgarishlar ko'rsatkichlari 2,1 baravar ko'p uchraydi ($p < 0,01$). Urbanizatsiya darajasi ham ta'sir qiluvchi omil bo'lib, shahar aholisi orasida tugun aniqlanishi 36,4% ni, qishloq aholisi orasida esa 28,1% ni tashkil etdi.

Xulosa. Tahlil natijalariga ko'ra, ultratovush tekshiruvi usuli qalqonsimon bezdagi tugun va boshqa o'choqli o'zgarishlarni erta, xavfsiz, iqtisodiy samarali va keng qamrovli usul sifatida aniqlashda yuqori diagnostik ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, ayollar, 40 yoshdan oshgan shaxslar va shahar aholisini muntazam skrining qilish orqali qalqonsimon bez kasalliklarini erta bosqichda aniqlash imkoniyati mavjudligi ta'kidlandi.

Adabiyotlar ro'yhati

1. S. Bektoshova, F. Jo'rayev, S. Bozorqulova, and S. Rayimqulova, "Qalqonsimon bez oldi bezining morfolo-fiziologiyasi," *Prospect. MAIN TRENDS Mod. Sci.*, vol. 2, no. 18, pp. 20–24, 2025.
2. Ж. Т. Алимовна, "Факторы, влияющие на здоровье педагогов: исследование и рекомендации," *J. Educ. Ethics Value*, vol. 3, pp. 2–126, 2024.
3. Г. Д. Матризаева, М. М. Алимova, and А. М. Бахтиёрова, "Климактерический синдром," in *International conference on multidisciplinary science*, 2023, pp. 30–31.